

Asia: VN/20307/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä työkyvyttömyyseläkkeen ja työansioden yhteensovittamista koskevaksi lainsäädännöksi (ns. joustomalli)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Inalidiliitto kiittää mahdollisuudesta lausua esityksestä työkyvyttömyyseläkkeen ja työansioden yhteensovittamista koskevaksi lainsäädännöksi (ns. joustomalli)

Sosiaali- ja terveysministeriön valmistelemassa joustomallissa ehdotetaan, että eläkkeensaajalle laskettaisiin vuosittainen joustosumma, jota vasten yksittäiset ansiorajan ylitykset kuitattaisiin. Vasta joustosumman loputtua ylitys vähennettäisiin eläkkeestä. Lisäksi jos kuukausiraja ylittyisi yhtäjaksoisesti yli vuoden, eläkeoikeus lakkaisi tai muuttuisi osatyökyvyttömyyseläkkeeksi työeläkejärjestelmässä.

Invalidiliitto kannattaa esitettyä joustomallia työkyvyttömyyseläkkeiden ja ansiotulojen yhdistämiseen. Invalidiliitto on jo pitkään pyrkinyt edistämään työkyvyttömyyseläkkeiden ja ansiotulojen joustavampaa yhteensovittamista. Esitetty malli olisi askel eteenpäin kohti joustavampaa järjestelmää. Vammaisten henkilöiden työelämäosallisuutta on vahvistettava, mutta rakenteelliset esteet ja jäykät tuloajat kaventavat tällä hetkellä mahdollisuuksia työntekoon. Joustavampi malli tukisi oikeutta työhön ilman kohtuutonta riskiä menettää etuus.

Joustavampi yhteensovittaminen vähentäisi kannustinloukkuja, tukisi vammaisten ja osatyökykyisten henkilöiden työhön kiinnittymistä, kasvattaisi työtunteja ja parantaisi yksilöiden toimeentuloa. Kansainvälinen tutkimusnäyttö työkyvyn aleneman etuuksista osoittaa, että äkilliset etuuden poistot heikentävät työntekoa kannustimia, kun taas asteittainen ja ennakoitava yhteensovitus lisää työn vastaanottamista ja tuntimääriä. OECD:n analyysit osoittavat, että kun etuus pienenee vähitellen tulojen kasvaessa, osallistuminen paranee.

Joustosumma on alhainen

Lakiluonnoksessa esitetään, että joustosumma olisi 2 x suojaosa eli Kelan puolella se tarkoittaisi vuoden 2026 tasossa $2 \times 990,90 = 1981,80$ €. Jos sen jakaisi ympäri vuoden, niin se tarkoittaisi 165,15 €:n ylitystä ansiorajassa kuukaudessa. Joustosumman määrä on alhainen, mikä voi luoda uuden kannustinkynnyksen. Malli voi aiheuttaa haasteita tilanteessa, jossa eläkkeensaaja haluaisi kokeilla kokoaikatyötä, eläkkeen maksu jatkuisi ja myöhemmin se perittäisiin takaisin. Olisiko mahdollista, että eläkeyhtiöt voisivat luoda tähän mallin, millä eläkettä ei ikään kuin turhaan makseta eläkkeensaajalle silloin, kun hän kokeilee kokoaikatyötä?

Lyhyellä aikavälillä joustomalli voi vähentää eläkkeiden keskeytyksiä, pidemmällä aikavälillä työtunnit, palkkasumma ja verokertymä kasvavat, kun työhön osallistuminen helpottuu. OECD korostaa, että liian jyrkät tulokynnykset ylläpitävät korkeita työllistymisveroasteita ja heikentävät työllisyysvaikutuksia; asteittainen leikkuri sosiaaliturvassa on kustannustehokas tapa parantaa työllistymisen kannustimia ilman etuuksien äkkinäistä katkeamista. Kansainväliset suositukset korostavat, että juuri ennakoitava, lineaarinen yhteensovitus vähentää vääristymiä työn mitoituksessa.

Suomi on jo pitkään painottanut osallistumista työelämään työkykyyn liittyvässä politiikassa (kuntoutus ensin, työntöön salliminen, osatyökykyisyys), ja joustomalli on luonteva jatko tälle historialle. Asteittainen, ennakoitava yhteensovitus lisää työntekoa ja vähentää vääristymiä verrattuna äkilliseen katkaisuun.

STM:n joustosummamallissa eläkkeestä tehdään vähennys vasta sitten, kun vuosijousto on käytetty. Malli voidaan nähdä hallittavampana kuin nykyinen takautuva keskeytys ja takaisinperintä, jotka voivat lisätä hallinnollisia kustannuksia ja epävarmuutta. Selkeää parannusta nykymalliin on se, että eläkettä ei kokonaan heti perittäisi takaisin, vaan vain joustosumman ylittävän osuuden verran.

Eläkeoikeuden muutos

Lakiluonnoksessa on reunaehtona yhtämittainen kuukausirajan ylitys 12 kk:n ajan. Mikäli 12 kk ylittyy, eläkeoikeus katkeaa. Reunaehto ehkäisee pysyvää siirtymää takaisin kokoaikatyöhön eläkkeen turvin. Osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevilla eläke katkeaisi 24 kk:n yhtämittaisen suojaosan ylityksen jälkeen. Osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevat ovat lähtökohtaisesti töissä. Malli ei kuitenkaan heidän osaltaan tuo ratkaisua siihen, että mikäli tulojen nousu esim. TES:n mukaisten korotusten takia aiheuttaa ansiorajan ylityksen, on vähennettävä työaika, vaikka työkyky edelleen sallisi saman työajan tekemisen. Kannatettavaa kuitenkin on nimenomaan tämän ryhmän osalta, että joustomallissa on ajateltu, että työeläkkeiden suojaosaan tehtäisiin kertakorotus vastaavasti kuin työkyvyttömyyseläkkeisiin. Se saattaa parantaa nuorena työkyvyttömyyseläkkeelle jääneiden mahdollisuutta parempaan palkkakehitykseen kuin minkä suojaosan säännöllinen vuosittainen korottaminen palkkakertoimella mahdollistaa.

Mallin vaikutukset

Mallin vahvuus on siinä, että se mahdollistaisi ajoittaiset suojaosan ylitykset esim. lomarahojen ja lisäpalkkioiden osalta. Se luo mahdollisuuden myös hetkelliseen työajan lisäämiseen, jos eläkkeensaaja haluaa testata omaa työ- ja toimintakyvyn riittävyttä työssä. Nykykäytäntö (kuukausikohtainen valvonta, keskeyttäminen, palauttaminen) on jo nyt monimutkainen. Vuositasoinen joustosumma yksinkertaistaa etuudenseurantaa: yksittäiset ylitykset eivät enää laukaisisi keskeytyksiä, vaan kirjautuisivat joustosumman kulutukseksi. Vasta jouston täytyttyä tarvitaan toimenpiteitä (vähennys eläkkeestä).

Luonnoksessa työllisyysvaikutusten arvioinnissa todetaan, että vain kansaneläkejärjestelmän työkyvyttömyyseläkettä saavilla työllisyysvaikutuksia ei arvioida juurikaan olevan, koska työnteke on ryhmässä lähtökohtaisesti niin vähäistä. Kansaneläkejärjestelmästä eläkettä saavat ovat hyvin usein nuoria, joilla ei ole kertynyt työeläkettä. Invalidiliitto näkee, että myös tälle ryhmälle joustomalli olisi kannustavampi malli työelämään siirtymiseen ja kiinnittymiseen. Joustomalli olisi työkyvyttömyyseläkejärjestelmässämme modernisointi, joka sallisi ajoittaiset ansiorajan ylitykset, kun työkyky vaihtelee, se myös parantaisi työhön osallistumisen kannustimia, kun ei olisi vaaraa siitä, että ylitys johtaa eläkkeen katkeamiseen.

Muita huomioita

Invalidiliitto pitää hyvänä ja kuntoutumiseen kannustavana sitä, että mallin mukaista eläkkeen ja työansioiden yhteensovitusta ei tehtäisi ajalta, jona eläkkeensaaja saa työeläkelakien mukaista kuntoutuskorotusta tai Kelan ammatillisen kuntoutuksen perusteella maksamaa eläkkeensaajan kuntoutusrahaa. Työansiot eivät siis vaikuttaisi eläkkeen maksamiseen aktiivisen ammatillisen kuntoutuksen aikana eikä suojaosan ylitykset myöskään voisi johtaa eläkeoikeuden muuttamiseen tai lakkauttamiseen.

Invalidiliiton näkemyksen mukaan on myös oikeudenmukaista ja kohtuullista, että yhteensovituksessa ei huomioitaisi työansioina omaishoidon tuesta annetun lain perusteella maksettavaa hoitopalkkiota. Omaishoitoa ei tehdä ansaintarkoituksessa.

Joustomalli YK:n vammaisyleissopimuksen näkökulmasta

Ehdotettu malli on päälinjoiltaan yhdenmukainen YK:n vammaisopimuksen (CRPD) 27 ja 28 artiklojen kanssa, koska se tekee etuusjärjestelmästä työn kanssa yhteensopivamman ja vähentää jyrkkiä pudotuksia etuuteen. Tämä on sopusoinnussa CRPD 27 artiklan ja OHCHR:n Art. 27-indikaattorin 27.6 vaatimuksen kanssa siitä, ettei sosiaaliturva saa muodostaa työnteon estettä, sekä CRPD 28 artiklan kanssa.

CRPD-komitea korosti yleiskommentissaan GC 8 (2022), että oikeus työhön tarkoittaa avointa, inklusiivista ja saavutettavaa työmarkkinaa sekä uralla etenemistä yhdenvertaisesti. Tämä edellyttää aktiivisia työllistämistoimia ja kohtuullisia mukautuksia työpaikoilla. Joustomalli tukee tätä suuntaa,

ja vastaa myös komitean Suomea koskeviin (8/2025) suosituksiin vahvistaa vammaisten henkilöiden työllisyyttä avoimilla työmarkkinoilla.

Eläkeoikeuden lakkaaminen 12 kk:n yhtäjaksoisen ylityksen jälkeen voi kuitenkin vaarantaa Art. 28:n näkökulmasta toimeentulon jatkuvuutta, erityisesti vaihtelevan työkyvyn tilanteissa. Invalidiliitto näkee, että enemmän linjassa vammaisyleissopimuksen kanssa olisi ensisijaisesti käyttää maksun keskeytystä tai eläkkeen uudelleen laskentaa ja että taattaisiin eläkkeen nopea myöntäminen takaisin ansioiden laskiessa.

Mäki Anne
Invalidiliitto ry